

6. Бірюкова М. В. Біженці та внутрішньо переміщені особи України на шляхах війни: кроки незламності: кол. монографія. Харків: НТУ «ХПІ». 2023.

Богун Д.Ю., Бірюкова М.В.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

SOCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF NATIONAL ORGANIZATIONS IN UKRAINE DURING THE WAR

Повномасштабне вторгнення агресора в Україну у лютому 2022 року спричинило глибоку трансформацію суспільно-політичного й економічного ландшафту країни. Одним із найпомітніших проявів цієї трансформації стала активізація громадянського суспільства: виник масив волонтерських ініціатив, значно зросла роль недержавних організацій (НУО) у гуманітарній, соціальній та відновлювальній діяльності, а також у просуванні реформ і місцевого самоврядування. Аналіз зміни ролі, структури та функціонування громадських організацій (ГО) під час війни вимагає врахування як кількісних показників (реєстрації, фінансова звітність, охоплення допомогою), так і якісних змін (інституційна адаптивність, нові форми взаємодії з владою, трансформація місії). У статті досліджуються основні напрями розвитку ГО у період 2022–2024 рр., визначаються ключові виклики й перспективи, формулюються практичні рекомендації для сектору та донорів.

Від початку повномасштабної агресії поява численних добровольчих мереж і волонтерських ініціатив стала ключовим чинником швидкого реагування на гуманітарні потреби: забезпечення захисними матеріалами,

евакуація цивільного населення, підтримка Збройних Сил, допомога переселенцям і відновлення інфраструктури. За даними міжнародних та національних моніторингів, кількість організацій, залучених до гуманітарної відповіді, значно зросла, а сам сектор пережив швидку диверсифікацію (зокрема поєднання формальних ГО та неформальних волонтерських мереж). Це призвело до швидкої мобілізації ресурсів і посилення довіри суспільства до волонтерських ініціатив [Ukraine Humanitarian Response 2023: Situation Report in January-December, 2023].

Проте «бум» реєстрацій і активності ГО не був рівномірним: 2022 року спостерігався сплеск створення нових ініціатив, у 2023–2024 рр. – етап інституалізації, консолідації та професіоналізації частини організацій, у той час як інші залишалися неформальними або припиняли роботу через вигорання, брак ресурсів або зміну потреб. Дослідження ISAR Ednannia (CSO Meter) та аналітика EEF фіксують, що сектор у 2023–2024 рр. переживав фазу «переосмислення»: зростала потреба у зміцненні організаційної спроможності, фінансовій звітності та довгостроковому плануванні [CSOMETER, 2023].

На початковому етапі війни ГО в основному виконували функцію екстреної гуманітарної допомоги. Проте з часом частина організацій розгорнула діяльність у напрямках: психологічної реабілітації, правової допомоги, відновлення житла та інфраструктури, економічної підтримки переселенців і постраждалих бізнесів, адвокації місцевих інтересів у процесах відбудови. Така трансформація зумовлена двома факторами: перехід від миттєвої допомоги до вирішення системних проблем, а також вимогою донорів і партнерів до стратегічного планування та звітності. Звіт UN-партнерів і моніторинги гуманітарної відповіді підтверджують, що великі частини допомоги в 2023 році були спрямовані саме на сталі сервіси, що дають довготривалий ефект [Ukraine Humanitarian Response, 2023].

Попри швидкий ріст кількості ініціатив, багато ГО зіткнулися з проблемою обмеженої інституційної спроможності: відсутність систем

управління фінансами, слабкий моніторинг-оценка, недосконала кадрова політика і обмежений доступ до компетенцій у сфері HR, комунікацій і грант-менеджменту. Саме це обумовлювало потребу в навчальних програмах, технічній допомозі та мережевій підтримці з боку донорів. Деякі великі організації та консорціуми виступили центрами кластера, надаючи консультаційну та логістичну допомогу молодшим ініціативам, що сприяло поступовій професіоналізації сектору [Andrieieva O., Kurylo V., NabokV., 2023].

Водночас частина ініціатив навпаки зберігала низьку формальність – це дозволяло їм уникати бюрократії та швидко реагувати, але ускладнювало доступ до міжнародних грантів і масштабування. Відповідно, спостерігається двополярність: формалізація та «інституційний шарінг» проти невимушеної оперативності неформального волонтерства.

Фінансування стало одним із ключових викликів. На початковому етапі великі обсяги пожертв від громадян, бізнесу та міжнародних донорів дозволили швидко закрити нагальні потреби. Проте з часом донорський фокус частково змістився на відновлення інфраструктури й системні проекти, що вимагало від ГО підвищеної відповідності стандартам і спроможності звітувати. Звіт EEF та аналітика Опендатабот вказують на проблеми з фінансовою звітністю та низьку подачу річних фінзвітів значною частиною ГО (значний відсоток організацій не подав фінансові звіти за 2024 рік), що ускладнює оцінку реального масштабу і ефективності сектору. [Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А., 2023]

Це стимулювало процес диверсифікації джерел доходів: партнерства з приватним сектором, місцевими громадами, платні послуги (соціальне підприємництво), краудфандинг-кампанії та участь у державних програмах відбудови. Розвиток таких механізмів є ключовим для зменшення ризику фінансового вигорання сектору.

Взаємини ГО зі структурами влади зазнали трансформації. На початку агресії велика частина ініціатив працювала автономно або паралельно з державними структурами, іноді через недовіру та бюрократичні бар'єри. Проте

у 2023–2024 рр. з'явилися приклади успішної координації: спільні програми допомоги, механізми співфінансування та участь ОГС у плануванні відновлення на місцях. CSO Meter та національні аналітичні доповіді фіксують позитивні зсуви у напрямку більш інституційованої співпраці, хоча проблеми взаємодії на рівні регіонів залишаються. [CSOMETER, 2023]

Критично важливим є, щоб співпраця держави й громадянського сектору будувалася на прозорості, механізмах підзвітності та чітких правилах розподілу відповідальності – інакше ризики корупції та неефективного використання ресурсів зростатимуть.

Громадська довіра до волонтерських мереж і багатьох ГО залишалася високою протягом перших років війни: волонтери й неприбуткові ініціативи часто вважалися більш дієвими й оперативними, ніж окремі державні інститути. Водночас у подальшому частина досліджень вказує на певне зниження рівня довіри, пов'язане з втотою суспільства, скандалами довкола непрозорого використання коштів та психоемоційним вигоранням громадян. Підтримка довіри вимагає з боку ГО прозорості фінансової звітності, відкритого інформування про результати та залучення громадян у процеси ухвалення рішень.

Війна викликала перерозподіл активності ГО по регіонах: посилення ролі локальних ініціатив у прифронтових та евакуаційних зонах, зростання організацій в області прийому переселенців та відбудови (наприклад, у західних і центральних регіонах, які стали хабами для прийому вимушених переселенців), а також домінування певних тематик (гуманітарна допомога, медична та психологічна підтримка, правозахист і реінтеграція). Журналістські та аналітичні матеріали фіксують, що нові організації активно реєструвалися у містах-хабах, де концентрувалися гуманітарні потоки.

Однією з ключових загроз для сектору є людський фактор: волонтери та працівники ГО часто працювали в екстремальних умовах, відчували хронічне перевантаження, що призводило до високого ризику вигорання. Нестача

фахівців у сферах грант-менеджменту, психологічної підтримки, логістики й адвокації перешкоджала масштабуванню ефективних програм. Тому інвестиції в кадровий розвиток, ментальне здоров'я співробітників та політики збереження персоналу мають стати пріоритетом.

Війна стала каталізатором інновацій: ГО активно використовували цифрові інструменти для збору коштів, координації волонтерів, моніторингу потреб і розподілу ресурсів. Ініціативи з краудфандингу, платформи для координації допомоги, застосунки для відслідковування запитів – усе це підвищувало ефективність. Також частина організацій експериментувала з прозорими цифровими реєстрами пожертв та використанням технологій для підвищення підзвітності. Такі практики поглиблюють довіру та роблять процеси більш вимірюваними.

Період відбудови вимагає залучення громадського сектору не меншою мірою, ніж період гуманітарної відповіді. ГО можуть виконувати ролі експертів у питаннях відновлення житлового фонду, реінтеграції внутрішньо переміщених осіб, відстоюванні прав постраждалих, формуванні місцевих програм розвитку та контролю за прозорістю використання ресурсів. Сектор уже отримав досвід, який можна трансформувати у стандарти участі громадян у відбудові. Але для цього потрібні стратегічні інвестиції у спроможність організацій, правові рамки співпраці та довгострокове фінансування.

На основі виявлених тенденцій можна запропонувати такі практичні кроки:

Підтримка інституційної спроможності: донори й міжнародні партнери мають інвестувати в управлінські навички, фінансовий менеджмент, M&E (моніторинг та оцінка), HR-політики та IT-інфраструктуру для ГО.

Диверсифікація фінансування: розвивати місцеві джерела доходів (соціальне підприємництво, приватні партнери, платні сервіси) паралельно з грантовою підтримкою.

Підвищення прозорості: заохочувати відкриту фінансову та програмну

звітність, використання цифрових реєстрів пожертв і результатів.

Формалізація партнерства з владою: створити механізми спільного планування відбудови та визначення зон відповідальності між державою, місцевою владою й ГО.

Психологічна підтримка персоналу: впровадження систем добробуту для працівників і волонтерів, профілактика вигорання.

Розвиток громадських організацій в Україні під час війни – це історія одночасної мобілізації, інновацій та вчення на ходу. Сектор продемонстрував надзвичайну гнучкість: від оперативного реагування на гуманітарні виклики до поступової трансформації в інституції, здатні брати участь у довгостроковій відбудові й розвитку суспільства. Проте для реалізації цієї ролі необхідно системне підсилення спроможності організацій, довгострокове фінансування, створення сприятливих рамок взаємодії з владою та забезпечення прозорості. Інвестиції в інституційну якість ГО – це інвестиції в стійкість та відновлення країни у післявоєнний період.

Список джерел інформації

1. Ukraine Humanitarian Response 2023: Situation Report in January-December 2023. URL: https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-humanitarian-response-2023-situation-report-january-december-2023-enuk?utm_source=chatgpt.com

2. CSO Meter: Ukraine 2024 – Country Report – ISAR Ednannia (аналіз спроможності громадянського суспільства. 2024. URL: https://csometer.info/sites/default/files/2025-03/CSO%20Meter%20Ukraine%202024_ENG.pdf?utm_source=chatgpt.com

3. Andrieieva O., Kurylo V., NabokV. Civil Society in Ukraine’s Restoration A Guide to CSOs Mobilizing for a Marshall Plan. URL://https://www.gmfus.org/sites/default/files/2023-09/Ukraine-NGO%20mapping.pdf?utm_source=chatgpt.com

4. Падалка Г., Бікла О., Білоскурський А. Потреби та проблеми

організацій громадянського суспільства (ОГС) України в умовах війни (результати кількісного та якісного дослідження). Київ. 2023. URL: https://eef.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Full-report_Study-of-the-Ukrainian-Civil-Society-Sector-in-a-Time-of-War_UKR-version.pdf?utm_source=chatgpt.com

Болотова В.О., Байдак Т.М.

Національний університет імені В.Н. Каразіна,
м. Харків Україна

РОЛЬ МЕДІА У ФОРМУВАННІ КОРПОРАТИВНОЇ РЕПУТАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

THE ROLE OF MEDIA IN SHAPING CORPORATE REPUTATION IN THE INFORMATION SOCIETY

У сучасному глобальному середовищі медіа відіграють стратегічну роль у формуванні громадської думки та репутації компаній. Репутація, як ключовий нематеріальний актив, безпосередньо впливає на довіру споживачів і партнерів. Водночас, багатовимірний вплив медіа на репутаційний капітал потребує комплексного вивчення в контексті соціальних комунікацій.

Фундамент аналізу корпоративної репутації був закладений у роботах таких науковців, як Ч. Фомбран, В. Риндови, Г. Даулінг, С. Вортік, Ф. Котлер, Д. Аекер, О. Хортюк, С. Бережний, Д. Берницька та Н. Кравчук. Аспекти безпосередньо управління репутацією висвітлюються в працях О. Нусінової, О. Чирви, Н. Краснокутської, О. Дерев'янка, Я. Колеснік та інших.

Важливий внесок у розуміння механізмів медіавпливу на суспільну свідомість зробили В. Ліпман, Е. Ноель-Нойман, Н. Луман, Д. Мак-Квейл, Ю. Габермас і Ф. Ессер. Їхні теорії підкреслюють роль медіа у формуванні